

- GIMENO (2019): Francisco M. Gimeno Blay, «Modelos de transmisión textual de los sermones de san Vicente Ferrer: la tradición manuscrita», *Anuario de Estudios Medievales*, 49/1, ps. 137-169.
- PERARNAU (1974): Josep Perarnau i Espelt, «Sermones de Sant Vicent Ferrer en los manuscritos de Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 477 y Avignon, Musée Calvet, 610», *Escritos del Vedat*, 4, ps. 611-646.
- PERARNAU (1985): «La compilació de sermons de sant Vicent Ferrer de Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 477», *Arxiu de textos catalans antics*, 4, ps. 213-402.
- PERARNAU (1989): «Sermó de sant Vicent Ferrer inèdit explicant *el pare nostre* (Barcelona, Biblioteca de Catalunya, Ms. 477)», *Revista Catalana de Teologia*, 14, ps. 527-540.
- PERARNAU (1999): «Aportació a un inventari de sermons de Sant Vicent Ferrer: temes bíblics, títols i divisions esquemàtiques», *Arxiu de textos catalans antics*, 18, ps. 479-811.

MARTORELL, Joanot: *Tirant lo Blanc*, edició, introducció i estudi de Josep Pujol, Barcelona: Barcino 2021; «Imprescindibles - Biblioteca de Clàssics Catalans».

GLÒRIA RIBUGENT

Universitat de Barcelona
gloriaribugent@ub.edu

El *Tirant lo Blanc* compta des del novembre del 2021 amb una nova edició, a càrrec de Josep Pujol. La nova versió de la novel·la de Martorell és el primer volum de la sèrie «Imprescindibles - Biblioteca de Clàssics Catalans», una col·lecció programàtica de l'Editorial Barcino que s'anuncia com la MOLC del segle XXI. L'objectiu d'«Imprescindibles» és editar les obres canòniques de la literatura catalana, recuperant alguns textos i autors que ja no es troben amb facilitat, des de l'edat mitjana fins al primer terç del segle xx.

Com la resta d'obres de la col·lecció, el nou *Tirant* s'adreça a un lector culte, que pot llegir el text original en català antic, regularitzat, però que no és ni especialista ni escolar: aquests ja disposen, respectivament, de l'edició crítica parcial d'Albert Hauf i de les abundants còpies abreujades o fragmentàries, com ara els reculls dels episodis amorosos que són lectura obligatòria de Batxillerat.

El nou volum és diferent, també, del *Tirant lo Blanc* que va sortir al mercat just un any abans: la versió completa adaptada al català modern per Màrius Serra, publicada per Proa, que reescriu la llengua de la novel·la, n'actualitza frases fetes i modernitza noms i topònims, entre d'altres. El volum actualitzat s'adreça a un públic més general, que vol llegir el *Tirant*, però no se sent còmode llegint el català antic.

La proposta de Pujol, per tant, és una altra i, com apuntava ell mateix en la presentació, vol fer transitar els lectors pel camí del mig, és a dir, presentar el text en la llengua antiga original però amb la comoditat de la regularització gràfica i d'algunes solucions fonètiques antigues.

La nova edició s'alinea, així, amb la de Riquer (publicada per primera vegada el 1947 i esmenada posteriorment en diverses edicions). Una edició d'urgència i explícitament divulgativa, segons Pujol, que no inclou notes. Pujol segueix el seu text en la versió del 1979, a la qual ha introduït esmenes a partir de la revisió dels aparats crítics d'Albert Hauf i de Joan Perera (edició crítica inèdita), i de la consulta dels facsímils de les dues edicions antigues.

Com Riquer, Pujol presenta un text puntuat i ortografiat segons els criteris de la normativa actual. Va més enllà amb la modernització gràfica, que intenta reduir les vacil·lacions gràfiques i «amb una clara preferència, en cas d'alternança, per les formes gràfiques més modernes i coincidents amb les actuals» (p. 59). És a dir, quan conviuen dues formes gràfiques ha optat sistemàticament per la més moderna, com per exemple amb les formes *cirimònia* i *cerimònia*, que són totes dues presents al text i Pujol ha optat per aplicar la darrera sistemàticament.

A diferència de Riquer, Pujol sí que hi inclou anotacions, que són molt abundants (diverses a cada pàgina). Segons anuncia a la introducció, tenen una voluntat doble: resoldre problemes de comprensió literal derivats de la llengua antiga (sobretot lèxic i morfologia verbal) i identificar els elements concrets (personatges, fets històrics, llocs, costums, indumentària, tècniques) i referències literàries explícites o implícites, que reconstrueixen el context històric, literari, cultural i religiós de la novel·la. Les més habituals són els aclariments de significat, que es complementen amb el glossari final, que recull definicions d'alguns dels mots antics o amb accepcions diferents.

A més de l'edició del text, el volum també inclou una presentació, una introducció, una relació biogràfica de Martorell, el glossari mencionat i un annex amb il·lustracions de l'arnès blanc.

L'editor presenta la novel·la amb la reflexió titulada «El *Decameró* dels catalans?», un epítet que parteix d'una afirmació del clergue català expatriat Antonio de Bastero a *La Crusca provenzale* (1724). Pujol hi detecta el que el *Tirant* hauria pogut ser en unes altres circumstàncies històriques. La cita permet a Pujol parlar del context de la publicació, i el de la recepció del text. Recorda que, malgrat que el *Tirant* es va escriure en l'època més esplendorosa de la Corona d'Aragó, al voltant de 1460, no va imprimir-se fins tres dècades després, en temps dels reis catòlics. El canvi de paradigma polític, i també estètic, va fer que passés força desapercbut i, de fet, a partir del XVI pràcticament només se'n recorda dins del cervantisme erudit, per la famosa al·lusió que se'n fa al Quixot. Així, Pujol constata que, encara que avui sigui considerat un clàssic indiscutible, s'ha fet un lloc al cànon força tardanament i sense deixar un rastre literari en altres obres anteriors al segle XX.

La introducció, d'altra banda, és extensa i fa un recorregut (amb la bibliografia posada al dia) per diversos aspectes del *Tirant* amb el caràcter divulgatiu adient pel públic que tingui ganes d'aprofundir-hi: repassa les fonts cavalleresques i cronístiques de l'obra; sintetitza l'argument, que divideix en cinc arcs narratius, i apunta les fonts en què es poden haver inspirat; explica la voluntat de realisme de l'autor, ja sia geogràfic (amb les ciutats) o onomàstic (a l'hora d'anomenar els

personatges), així com les descripcions socials de la vida de la cort i també la guerra, que volen dignificar l'obra en presentar-la com a *espill* de prínceps; o presenta els models literaris (i biogràfics) que ha pogut seguir l'autor per construir el personatge de Tirant (el Roger de Flor de la *Crònica* de Muntaner o el cavaller Blanc hongarès János Hunyadi). A més, planteja els ensenyaments bèl·lics que el lector pot extreure de l'obra i les virtuts del cavaller que Tirant encarna; les fonts italianes i clàssiques que es poden trobar en el pla narratiu de l'amor cortès que apareix a l'obra; o la importància de la retòrica a l'obra, que manipula les fonts clàssiques i modernes, sobretot en l'àmbit oral.

Després de la introducció, el volum inclou el capítol «Joanot Martorell: retalls biogràfics», que repassa la vida de l'autor a partir dels estudis i documentació més rellevants. Repassa els episodis vitals de Martorell, que acompanya d'onze fragments documentals rellevants, com lletres de batalla amb Joan de Montpalau o extrets del plet de Martí Joan de Gualba contra Galceran Martorell sobre la possessió del manuscrit del *Tirant lo Blanc*. Al llarg de la biografia, Pujol relaciona amb gràcia la vida de l'autor amb el contingut del *Tirant*. Per exemple, connecta l'estada a Anglaterra entre els anys 1438 i 1439 amb la història, les tradicions cavalleresques i literàries angleses que s'expliquen en els capítols 1-97 del *Tirant*, o compara tres lletres de batalla de Martorell amb fragments que reaprofitava, pràcticament de forma literal, en els capítols 129 i 132.

Finalment, el volum també recull una bibliografia amb un centenar de referències que vol ser una guia per al lector àvid d'aprofundir més en el text: a més de la bibliografia que cita a cada apartat o a les notes, inclou les edicions modernes més importants de la novel·la i de les traduccions antigues de clàssics o obres italianes i edicions d'algunes obres catalanes importants en la gènesi o l'escriptura del *Tirant*.

En resum, el nou volum és una bona edició del *Tirant lo Blanc*, molt adequada pel públic no especialista a qui s'adreça, amb una introducció i anotacions rigoroses molt pertinents. El fet que el *Tirant* inauguri la sèrie «Imprescindibles - Biblioteca de clàssics catalans» el consolida com el més clàssic dels textos catalans, el *Decameró* dels catalans.

FERRANDO, Antoni: *Llorente i Blasco Ibáñez: entre la política i la literatura (a propòsit, sobretot, de la guerra de Cuba)*, València: Institució Alfons el Magnànim, 2021; «Estudis Universitaris» 176.

JORDI GINEBRA

Universitat Rovira i Virgili

jordi.ginebra@urv.cat

Antoni Ferrando, trenta-tres anys després (FERRANDO 1988) d'haver estudiat i editat les composicions llorentines *Cartes de soldat* (1896) i *Pro patria* (1897)